

TEMIR TANQISLIGI ANEMIYASI: SABABLARI, OQIBATLARI VA DAVOLASHNING BIOKIMYOVIY ASOSLARI

O'rolov Suhrob Abduhalil o'g'li

Xamrayev Rashid Ravshan o'g'li

Email -Khamrayevrashid@gmail.com

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Tibbiyot fakulteti

Annotatsiya

Mazkur maqolada temir tanqisligi anemiyasining kelib chiqish sabablari, biokimyoviy mexanizmlari, diagnostikasi va davolash yo'llari yoritilgan. Qon tarkibidagi gemoglobin darajasining pasayishi, temir ionlarining yetishmasligi bilan bog'liq o'zgarishlar, ularning organizmga ta'siri tahlil qilinadi. Ushbu maqola temir tanqisligi bilan bog'liq kasalliklarni erta aniqlash va samarali davolash usullarini ishlab chiqishda foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar Temir tanqisligi, anemiya, gemoglobin, ferretin, eritrotsit, biokimyoviy analiz, qon zardobi, temir preparatlari.

Muammoning dolzarbligi

Dunyo bo'yicha milliardlab insonlar temir tanqisligi anemiyasidan aziyat chekmoqda. Ayniqsa, ayollar, bolalar va homilador ayollar orasida bu kasallik keng tarqalgan. Temir yetishmovchiligi inson salomatligiga, ish qobiliyatiga, ruhiy holatga va immunitetga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi. O'zbekistonda ham bu kasallik juda keng tarqalgan bo'lib, uni erta aniqlash va davolash milliy sog'liqni saqlash siyosatida muhim o'rin tutadi.

Kirish

Anemiya – bu qon tarkibidagi gemoglobin miqdorining me'yordan past bo'lishi bilan tavsiflanadigan kasallikdir. Temir tanqisligi anemiyasi (TTA) – eng keng tarqalgan anemiya turi bo'lib, barcha anemiyalar orasida 60–70 foizini tashkil etadi. Temir gemoglobinning asosiy tarkibiy qismi hisoblanadi. U yetarli bo'lmaganda, kislorod tashish jarayoni buziladi, bu esa turli to'qimalarning hipoksiyasiga olib keladi. Ushbu maqolada temir tanqisligi anemiyasining sabablari, klinik belgilari, biokimyoviy tahlillari va davolash usullari ko'rib chiqiladi.

Asosiy qism

1. Temir tanqisligi anemiyasining sabablari

- **Ovqatlanishdagi muammolar:** Temirga boy mahsulotlarning yetarli iste'mol qilinmasligi.
- **Yuqori ehtiyoj:** Homiladorlik, emizish, o'smirlik davrida ehtiyoj ortadi.
- **So'rilish buzilishi:** Surunkali gastrit, celiakiya, ichak yallig'lanishi kasalliklari.
- **Qon yo'qotishlar:** Ko'p hayz ko'rish, jarrohlik, ichki qon ketishlar.

2. Biokimyoviy belgilar va laborator tahlillar

- **Gemoglobin (Hb):** Kamida <12 g/dl (ayollar), <13 g/dl (erkaklar).
- **Serum temiri:** Me'yordan past (normal: 60–170 µg/dl).
- **Ferretin:** Temir zaxirasining indikator. Past bo'lishi temir tanqisligini ko'rsatadi.
- **Total Iron Binding Capacity (TIBC):** Ko'tariladi.
- **Transferrin to'yinganlik darajasi:** Kamayadi.
- **Eritrotsitlar soni va MCV (o'rtacha hajm):** MCV kamayadi (mikrotsitik anemiya).

3. Klinik belgilari

- Bosh aylanishi, holsizlik, tez charchash.
- Soch to'kilishi, tirnoqlarning mo'rtlashuvi.
- Terining oqarishi.
- Nafas qisishi, yurak urishining tezlashuvi.
- Pika sindromi (yemasa bo'lmaydigan narsalarni iste'mol qilish istagi, masalan: gil, bo'r).

4. Davolash yondashuvlari

- **Ovqatlanishni to'g'rilash:** Go'sht, jigar, ismaloq, loviya kabi temirga boy mahsulotlar.
- **Temir preparatlari:** Og'iz orqali beriladigan (Fe-sulfat, Fe-glukonat) va inyeक्सion shakllar.
- **C vitamini bilan birga qabul qilish:** Temir so'rilishini oshiradi.
- **Asosiy sababni bartaraf etish:** Masalan, qon ketishini to'xtatish, so'rilishni yaxshilash.

5. Profilaktika

- Xavf ostidagi guruhlar uchun temir qo'shimchalarini muntazam qabul qilish.
- Jamoat salomatligi dasturlari orqali erta aniqlash va sog'lom ovqatlanish targ'iboti.

Xulosa

Temir tanqisligi anemiyasi — keng tarqalgan, ammo oldini olish va davolash mumkin bo'lgan kasallikdir. Uning erta aniqlanishi va to'g'ri davolash choralari hayot sifati va

sogʻlik darajasini sezilarli yaxshilaydi. Biokimyoviy tahlillar bu kasallikni aniqlashda muhim rol oʻynaydi. Shu sababli, sogʻliqni saqlash tizimida anemiyani aniqlovchi dasturlarni kuchaytirish, aholining temirga boy ovqatlanishini taʼminlash va xavf omillarini kamaytirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. World Health Organization (WHO). “Iron Deficiency Anaemia: Assessment, Prevention and Control.” 2022.
2. Guyton & Hall. *Textbook of Medical Physiology*. 14th Edition, Elsevier, 2021.
3. Burtis C.A., Ashwood E.R., Bruns D.E. *Tietz Fundamentals of Clinical Chemistry*. 7th Edition, 2019.
4. Oʻzbekiston Respublikasi Sogʻliqni saqlash vazirligi – Anemiya boʻyicha milliy protokollar, 2023.
5. Medscape.com – Iron Deficiency Anemia: Diagnostic Approach, 2024.